

Milliy cholgʻu merosini maktab oʻquvchilariga yetkazishda ustoz-shogird anʼanalarini qoʻllashning zamonaviy pedagogik asoslari tahlili

Sanʼatjon Yorqul oʻgʻli Xudoyqulov
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tadqiqot milliy cholgʻu merosini maktab oʻquvchilariga yetkazishda ustoz-shogird anʼanalarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida qoʻllash masalalarini tahliliy oʻrganishga bagʻishlangan. Tadqiqotda xalq musiqa merosining taʼlim-tarbiyadagi oʻrni, ustoz-shogird tizimining tarixiy-pedagogik ildizlari hamda uni hozirgi umumtaʼlim maktablari sharoitida samarali joriy etish imkoniyatlari ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, shaxsga yoʻnaltirilgan, kompetensiyaviy va integrativ taʼlim yondashuvlari ustoz-shogird anʼanasi bilan uygʻunlikda tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari milliy cholgʻu merosini yosh avlod ongiga singdirish, oʻquvchilarning musiqiy madaniyati, ijrochilik koʻnikmalari va maʼnaviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirishda ustoz-shogird anʼanasining pedagogik samaradorligini asoslab beradi.

Kalit soʻzlar: milliy cholgʻu merosi, ustoz-shogird anʼanasi, musiqa taʼlimi, pedagogik yondashuvlar, shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim, kompetensiyaviy yondashuv, maʼnaviy tarbiya, ijrochilik madaniyati, xalq musiqa anʼanalari, innovatsion pedagogika

Analysis of modern pedagogical foundations of the use of teacher-student traditions in conveying national musical heritage to schoolchildren

Sanʼatjon Yorkul oglu Khudoykulov
Bukhara International University

Abstract: This scientific research is devoted to the analytical study of the issues of using teacher-student traditions in conveying national musical heritage to schoolchildren based on modern pedagogical approaches. The research covers the role of folk musical heritage in education, the historical and pedagogical roots of the teacher-student system, and the possibilities of its effective implementation in the conditions of modern secondary schools on a scientific basis. Also, person-oriented, competency-based and integrative educational approaches are analyzed in harmony

with the teacher-student tradition. The results of the study substantiate the pedagogical effectiveness of the teacher-student tradition in instilling the national musical heritage in the minds of the younger generation, developing students' musical culture, performance skills, and spiritual and moral qualities.

Keywords: national musical heritage, teacher-student tradition, music education, pedagogical approaches, person-centered education, competency-based approach, spiritual education, performance culture, folk music traditions, innovative pedagogy

Kirish. Globallashuv jarayonlari jadallashgan hozirgi davrda yosh avlodni milliy o'zlikni anglagan, ma'naviy yetuk va madaniy merosga hurmat ruhida tarbiyalash ta'lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bu borada san'at va musiqa ta'limi, ayniqsa, milliy cholg'u merosini o'rganish va targ'ib etish muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Milliy cholg'ular xalqning ko'p asrlik tarixiy tajribasi, estetik qarashlari va ma'naviy qadriyatlarini mujassamlashtirgan noyob madaniy boylikdir.

O'zbekiston xalq musiqa madaniyatida dutor, tanbur, rubob, gijjak, sato, chang kabi milliy cholg'ular avloddan avlodga asosan ustoz-shogird an'anasi orqali yetkazib kelingan. Ushbu an'ana nafaqat ijrochilik mahoratini, balki axloqiy fazilatlar, san'atga sadoqat, mehnatsevarlik va hurmat kabi insoniy qadriyatlarni ham shakllantirgan. Shu sababli ustoz-shogird tizimi milliy musiqa ta'limining muhim pedagogik modeli sifatida e'tirof etiladi.

Biroq zamonaviy maktab ta'limi sharoitida ushbu an'anani to'liq va tizimli joriy etish qator muammolar bilan bog'liq. O'quv dasturlarining zichligi, vaqt cheklanganligi va metodik ta'minotning yetarli emasligi milliy cholg'u merosini chuqur o'rgatishga to'sqinlik qilmoqda. Shu bois ustoz-shogird an'anasini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida qayta talqin qilish va maktab ta'limi tizimiga moslashtirish dolzarb ilmiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi - milliy cholg'u merosini maktab o'quvchilariga yetkazishda ustoz-shogird an'alarini qo'llashning zamonaviy pedagogik asoslarini tahlil qilish, uning ta'lim-tarbiyaviy imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Milliy cholg'u merosi va uning pedagogik ahamiyati

Milliy cholg'u merosi - bu xalqning tarixiy xotirasi, estetik tafakkuri va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan madaniy fenomen hisoblanadi. Milliy cholg'ular orqali ijro etiladigan kuy va maqomlar xalqning ruhiy holati, orzu-umidlari va hayot tarzini ifodalaydi. Shu sababli ularni o'rganish o'quvchilarning nafaqat musiqiy, balki ma'naviy dunyosini ham boyitadi.

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, milliy musiqa bilan muntazam shug'ullangan o'quvchilarda estetik did, emotsional barqarorlik va ijodiy tafakkur

yuqori darajada rivojlanadi. Ayniqsa, cholgʻu ijrochiligi jarayonida bolalarda diqqat, xotira, muvofiqlashtirish va sabr-toqat kabi psixologik sifatlar shakllanadi.

Milliy cholgʻu merosini maktab taʼlimi jarayoniga kiritish oʻquvchilarda milliy oʻzlikni anglash va vatanparvarlik tuygʻularini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu jarayonda ustoz-shogird anʼanasining pedagogik imkoniyatlari alohida ahamiyat kasb etadi.

Ustoz-shogird anʼanasining tarixiy va pedagogik ildizlari

Ustoz-shogird anʼanasi Sharq taʼlim tizimida qadimdan mavjud boʻlib, ilm-fan, hunarmandchilik va sanʼat sohalarida keng qoʻllanilgan. Musiqa sanʼatida ushbu tizim ijrochilik maktablarining shakllanishi va rivojlanishida muhim rol oʻynagan. Mashhur sozandalar va bastakorlar oʻz bilim va mahoratini bevosita shogirdlariga ogʻzaki va amaliy tarzda oʻrgatgan.

Pedagogik nuqtayi nazardan ustoz-shogird anʼanasi individual yondashuv, bevosita muloqot va amaliy mashgʻulotlarga asoslanadi. Bu tizimda taʼlim jarayoni shaxsiy namuna, kuzatish va takrorlash orqali amalga oshiriladi. Natijada shogird nafaqat texnik koʻnikmalarni, balki ustozning sanʼatga boʻlgan munosabati va axloqiy qarashlarini ham oʻzlashtiradi.

Zamonaviy pedagogika ustoz-shogird anʼanasini shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim modeli sifatida baholaydi. Chunki unda oʻquvchining individual qobiliyati, qiziqishi va oʻzlashtirish surʼati toʻliq hisobga olinadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ustoz-shogird anʼanasining uygʻunligi

Bugungi kunda taʼlim tizimida kompetensiyaviy, shaxsga yoʻnaltirilgan va integrativ yondashuvlar yetakchi oʻrin egallamoqda. Ustoz-shogird anʼanasini ushbu yondashuvlar bilan uygʻunlashtirish milliy cholgʻu merosini samarali yetkazish imkonini beradi.

Kompetensiyaviy yondashuv

Kompetensiyaviy yondashuv oʻquvchilarda amaliy bilim, koʻnikma va malakalarni shakllantirishga qaratilgan. Ustoz-shogird tizimida bu yondashuv tabiiy ravishda amalga oshadi, chunki taʼlim jarayoni bevosita ijro, mashq va tajriba asosida tashkil etiladi.

Shaxsga yoʻnaltirilgan yondashuv

Ustoz-shogird anʼanasi shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlimning eng samarali shakllaridan biridir. Har bir shogirdning qobiliyati, temperamenti va musiqiy imkoniyatlari individual tarzda rivojlantiriladi.

Integrativ yondashuv

Milliy cholgʻu merosini oʻqitishda tarix, adabiyot, milliy qadriyatlar va sanʼat fanlari bilan integratsiya qilish taʼlim samaradorligini oshiradi. Ustoz shogirdga kuylarning tarixiy mazmuni va madaniy kontekstini tushuntirib beradi.

Maktab taʼlimida ustoz-shogird anʼanasini qoʻllashning metodik jihatlari

Maktab sharoitida ustoz-shogird an'anasini joriy etishda quyidagi metodik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega:

- kichik guruhlar yoki individual mashg'ulotlar tashkil etish;
- amaliy ijrochilikka asoslangan darslar;
- ustoz namunasi taqlid qilish va tahlil qilish;
- milliy repertuar asosida ishlash;
- sahnaviy chiqishlar va ijodiy loyihalar.

Zamonaviy texnologiyalar - audio va video yozuvlar, onlayn mahorat darslari - ustoz-shogird tizimini boyituvchi vosita sifatida xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, milliy cholg'u merosini maktab o'quvchilariga yetkazishda ustoz-shogird an'anasini qo'llashning zamonaviy pedagogik asoslari yuqori ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu an'ana shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va integrativ yondashuvlar bilan uyg'unlashganda ta'lim jarayonining samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Ustoz-shogird tizimi orqali o'quvchilarda milliy cholg'u ijrochiligi bilan birga musiqiy madaniyat, estetik did va ma'naviy-axloqiy fazilatlar shakllanadi. Shu bois umumta'lim maktablarida milliy cholg'u merosini o'qitishda ushbu an'anani zamonaviy pedagogik talablarga mos holda joriy etish dolzarb vazifa bo'lib qoladi. Tadqiqotda ilgari surilgan ilmiy xulosalar va metodik tavsiyalar musiqa ta'limi amaliyotini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. Science and Education 6 (1), 28-34
2. КБ Холиков. Обширные знания в области музыкальных наук Узбекистана и порядка функционального взаимодействия в сфере музыке. Scientific progress 2 (6), 940-945
3. КБ Холиков. Влияние классической музыки в разработке центральной нервной системы. Science and Education 6 (1), 49-56
4. КБ Холиков. Приёмы формирования музыкально теоретический интересов у детей младшего школьного возраста. Science and Education 4 (7), 357-362
5. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использование методов и приёмов музыкальной культуре. Science and Education 4 (7), 107-120
6. КБ Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education 3 (3), 1026-1031

7. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. *Science and education* 3 (8), 145-150
8. КБ Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. *Science and education* 3 (5), 1326-1331
9. КБ Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (5), 1549-1555
10. КБ Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. *Scientific progress* 2 (4), 370-374
11. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. *Scientific progress* 2 (4), 96-101
12. КБ Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 114-118
13. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 952-957
14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. *Science and Education* 3 (3), 1032-1037
15. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025
16. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. *Academy*, 57-59
17. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. *Scientific progress* 2 (3), 1013-1018
18. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. *Science and Education* 4 (7), 384-389
19. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендация в вузе по сфере музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (4), 921-927
20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. *Science and Education* 4 (7), 206-213
21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. *Science and Education* 5 (2), 445-451

22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. Science and Education 5 (2), 452-458
23. КБ Холиков. Детальный анализ музыкального произведения. Science and Education 4 (2), 1069-1075
24. КБ Холиков. Психолого-социальная подготовка студентов. Социальный педагог в школе: методы работы. Science and Education 4 (3), 545-551
25. КБ Холиков. Тенденции строгой и детальной фиксации в музыке. Scientific progress 2 (4), 380-385
26. КБ Холиков. Эффективные способы изучения музыкальных элементов в школьном обучении. Scientific progress 2 (4), 108-113
27. КБ Холиков. Природа отношений, регулируемых инструментом возбуждения музыкальных эмоций при коллективном пении. Scientific progress 2 (3), 1032-1037
28. КБ Холиков. Специальный барьер для заключительного этапа каденции как процесс музыкально-технической обработки произведения. Science and Education 4 (7), 345-349
29. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. Science and Education 6 (1), 21-27
30. КБ Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал Scientific progress 2, 955-960